

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 30 september 2008

Mål nr

Ö 2303-07

KLAGANDE

Banverket, Östra banregionen

Projektenheten

Box 1070

172 22 Sundbyberg

Ombud: Advokaterna Karin Hernvall och Bo Nilsson

Advokatfirman Åberg & Co AB

Box 16295

103 25 Stockholm

MOTPARTER

1. A 9 Fastighetsförvaltning AB

2. AFA Sjukförsäkringsaktiebolag, 502033-0642

106 37 Stockholm

3. AFA Trygghetsförsäkringsaktiebolag, 516401-8615

113 88 Stockholm

Ombud för 1-3: Advokat Anna Fernqvist Svensson
Hellström Advokatbyrå KB
Box 7305
103 90 Stockholm

4. Bostadsrättsföreningen Pionen 1
c/o Advokaten Viveca Dahlin
Box 5209
102 45 Stockholm

Ombud: Advokat Viveca Dahlin
Landahl Öhman Advokatbyrå KB
Box 5209
102 45 Stockholm

5. CGI filial till Commerz Grundbesitz
c/o Jur. kand. Andreas Viklund
Box 7833
103 98 Stockholm

Ombud: Jur.kand. Andreas Viklund
Box 7833
103 98 Stockholm

6. Diligentia Storstockholm AB, 556563-0539
103 50 Stockholm

Ombud: Advokat Magnus Fröberg
Fröberg & Lundholm Advokatbyrå AB
Strandvägen 7 B
114 56 Stockholm

7. Folksam, 502006-1650
106 60 Stockholm

Ombud: Advokat Viveca Dahlin
Landahl Öhman Advokatbyrå KB
Box 5209
102 45 Stockholm

8. Johan Humble, 620617-0018
c/o Primula Byggnads AB
Box 45409
104 31 Stockholm

9. Gunnar Kusoffsky, 620317-0276
c/o Primula Byggnads AB
Box 45409
104 31 Stockholm

10. Primula Byggnadsaktiebolag
c/o Advokaten Emma Stenhammar
Box 7305
103 90 Stockholm

Ombud för 8-10: Advokat Anna Fernqvist Svensson
Hellström Advokatbyrå KB
Box 7305
103 90 Stockholm

11. Stiftelsen Stockholms Studentbostäder SSSB, 802003-2887
Box 19608
104 32 Stockholm

Ombud: Advokat Viveca Dahlin
Landahl Öhman Advokatbyrå KB
Box 5209
102 45 Stockholm

12. Vasakronan AB
Box 24234
104 51 Stockholm

Ombud: Advokat Mikael Lundholm
c/o Fröberg & Lundholm Advokatbyrå
Strandvägen 7 B
114 56 Stockholm

SAKEN

Jäv

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts beslut den 16 maj 2007 i mål M 547-07

Hovrättens beslut

se Bilaga

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

Banverket skall ersätta AFA Sjukförsäkringsaktiebolag och AFA Trygghetsförsäkringsaktiebolag för rättegångskostnader i Högsta domstolen med tolv tusenfemhundra (12 500) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

Banverket skall ersätta Bostadsrättsföreningen Pionen 1 för rättegångskostnader i Högsta domstolen med femtontusen (15 000) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

Banverket skall ersätta CGI filial till Commerz Grundbesitz för rättegångskostnader i Högsta domstolen med tjugofemtusen (25 000) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

Banverket skall ersätta Diligentia Storstockholm AB för rättegångskostnader i Högsta domstolen med sjutusen (7 000) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

Banverket skall ersätta Folksam för rättegångskostnader i Högsta domstolen med femtontusen (15 000) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

Banverket skall ersätta A 9 Fastighetsförvaltning AB, Primula Byggnadsaktiebolag, Johan Humble och Gunnar Kusoffsky för rättegångskostnader i Högsta domstolen med tolvtusenfemhundra (12 500) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

Banverket skall ersätta Stiftelsen Stockholms Studentbostäder SSSB för rättegångskostnader i Högsta domstolen med femtontusen (15 000) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Banverket har yrkat att Högsta domstolen förklarar att de ledamöter i Svea hovrätt, Miljööverdomstolen, som deltagit i Miljööverdomstolens slutliga beslut den 20 april 2007 i mål M 8597-06 på grund av jäv är förhindrade att delta i den fortsatta handläggningen av hovrättens mål M 547-07.

Motparterna har bestritt ändring.

Samtliga motparter utom Vasakronan AB har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Regeringen beslutade den 3 mars 2005 enligt 17 kap. miljöbalken att tillåta byggande och drift av en tunnelförlagd järnväg mellan Tomtebodavägen och Stockholms södra i Stockholms och Solna kommuner, den så kallade Citybanan. För byggandet och driften av Citybanan erfordras arbetstunnlar och tillfartstunnlar på flera platser utmed spårtunneln.

Banverket, som delat upp utförandet i åtta olika anläggningsdelar, ansökte hos miljödomstolen om tillstånd till viss vattenverksamhet avseende en tillfartstunnel vid bangårdsområdet vid Stockholms Central. Av ansökan framgick att Banverket avsåg att inkomma med separata tillståndsansökningar för varje anläggningsdel. I deldom den 5 oktober 2006 lämnade miljödomstolen det begärda tillståndet, förenat med vissa angivna villkor.

Efter överklagande från berörda sakägare undanröjde Miljööverdomstolen genom beslut den 20 april 2007 i mål M 8597-06 miljödomstolens deldom, utom såvitt avsåg prövningsavgift och rättegångskostnader, och avvisade Banverkets ansökan. I beslutet anförde Miljööverdomstolen bl.a. att prövningen – genom att ansökan enbart gällde tillfartstunneln vid bangårds-

området vid Stockholms Central och endast grundvattenbortledningen från denna tunnel – fått en avgränsning och omfattning som inte var ändamålsenlig. Genom den avgränsning som Banverket gjort var det enligt Miljööverdomstolen inte möjligt att vid prövningen beakta spårtunnelns närmare dragning och inte heller andra störningar från tunneldrivningen än de geohydrologiska eller den samverkande grundvattenpåverkan från de olika tunnarna i projektet. Miljööverdomstolen uttalade vidare att den miljökonsekvensbeskrivning som låg till grund för miljödomstolens dom, och som endast omfattade grundvattenbortledningen från tillfartstunneln vid bangårdsområdet, hade så väsentliga brister att ansökan inte kunde läggas till grund för en prövning. Miljööverdomstolens beslut vann laga kraft genom beslut av Högsta domstolen den 13 juni 2008.

I det nu aktuella målet har miljödomstolen i deldom den 20 december 2006 lämnat Banverket tillstånd för viss vattenverksamhet avseende en arbetstunnel belägen vid Torsgatan i centrala Stockholm. Domen är överklagad till Miljööverdomstolen och handläggs som mål M 547-07. Även i detta mål har sakägarna aktualiserat frågor angående avgränsningen och omfattningen av prövningen. Frågan i Högsta domstolen är i första hand om de hovrättsledamöter som deltagit i avgörandet av Miljööverdomstolens mål M 8597-06 är jäviga att delta i handläggningen av mål M 547-07.

Enligt bestämmelsen i 4 kap. 13 § 10 rättegångsbalken är en domare jävig att handlägga ett mål, om det föreligger någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i målet. Bestämmelsen utgör

en s.k. generalklausul och syftar till att fånga upp jävssituationer som inte träffas av uppräknigen i de övriga punkterna i paragrafen. Högsta domstolen har i tidigare avgöranden funnit att jäv enligt bestämmelsen kan föreligga i fall då en domare redan i tidigare avgörande tagit ställning till viss bevisning eller till en sakfråga som är stridig även i det senare målet (jfr t.ex. NJA 1998 s. 228 och 2007 N 18). Jävsbestämmelsen skall tillämpas med beaktande av artikel 6.1 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och den praxis som kommit till uttryck i Europadomstolens avgöranden. Enligt Europadomstolen krävs att det för en objektiv iakttagare inte får föreligga några legitima tvivel om domstolens opartiskhet (Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 3 uppl. s. 182). Europadomstolen har vidare gett uttryck för att legitim tvivel om opartiskhet kan föreligga om domstolen i tidigare avgöranden fällt uttalanden som kan uppfattas som ställningstaganden i en senare uppkommen sakfråga (jfr bl.a. Danelius i SvJT 2002 s. 835 och i SvJT 2004 s. 597).

Banverket har gjort gällande att de ledamöter som deltog i avvisningsbeslutet inte kan göra någon opartisk bedömning av det nu aktuella målet främst med hänsyn till att det är en gemensam tvistefråga i de båda målen om den uppdelning på olika sätt av projektet som har skett genom de skilda ansökningarna är lämplig och förenlig med gällande rätt.

Miljööverdomstolens avgörande den 20 april 2007 i mål M 8597-06 innehåller rättsliga överväganden i frågan om det inom ramen för prövningen av vattenverksamheten är möjligt att reglera miljöstörningar från

själva tunneldrivningen samt i frågan om vad en miljökonsekvensbeskrivning skall omfatta. Något hinder på grund av reglerna om jäv mot att samma domare bedömer dessa rättsfrågor även i ett senare mål föreligger inte.

Som framgått uttalade Miljööverdomstolen i målet M 8597-06 att prövningen hade fått en avgränsning och omfattning som inte var ändamålsenlig. Härtill anförde domstolen att mycket talade för att samtliga tillfarts- och arbetstunnlar norr om Mälaren borde prövas tillsammans med ansökan gällande Spårtunnel Norr, men att den exakta avgränsningen av vilka tunnlar som skulle prövas i ett sammanhang inte kunde avgöras vid den tidpunkten utan först sedan miljökonsekvensbeskrivningen kompletterats. Enligt Miljööverdomstolen ankom det på miljödomstolen att sedan miljökonsekvensbeskrivningen kompletterats bestämma vilken reglering av övriga störningar som skulle ske i samband med tillståndsprövningen.

De två målen avser i formell mening skilda ansökningar. Som Banverket uttalat är det emellertid i grunden fråga om ett projekt, Citybanan, och det har varit förutsatt att gemensamma frågor för de olika anläggningsdelarna skulle samordnas i de olika målen. Miljööverdomstolen har inte godtagit den uppdelning av målet som gjorts inför miljödomstolens prövning.

Uttalandena i denna del i avvisningsbeslutet får vid angivna förhållanden betraktas på samma sätt som om de hade gjorts i ett mål där de aktuella tunnlar varit föremål för gemensam prövning. Mot denna bakgrund kan uttalandena, vilka inte innebär ett slutligt ställningstagande såvitt gäller tunneln vid Torsgatan, inte anses innebära att ledamöterna av Miljööverdomstolen är jäviga att handlägga målet angående sistnämnda tunnel.

Inte heller vad Banverket i övrigt har anfört innebär att jäv föreligger för de berörda ledamöterna.

Överklagandet skall därför avslås.

I avgörandet har deltagit: Johan Munck, Dag Victor, Ann-Christine Lindeblad, Ella Nyström (referent) och Lena Moore
Föredragande revisionssekreterare: Carola Thelin